

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційне дослідження Мацьохи Аліни Сергіївни
**«Методи ландшафтної організації буферних зон об'єктів культурної
спадщини»**,

представлену на здобуття ступеня доктора філософії
з галузі знань 19 – Архітектура та будівництво
за спеціальністю 191 – Архітектура та містобудування

Вивчення дисертаційної роботи Мацьохи Аліни Сергіївни «Методи ландшафтної організації буферних зон об'єктів культурної спадщини» дозволяє зробити узагальнені висновки стосовно актуальності наукової новизни, обґрунтованості і достовірності основних теоретичних положень, висновків і рекомендацій, практичного значення та рівня володіння здобувачем методологією наукової діяльності.

Актуальність теми дослідження.

Дисертація присвячена актуальній науково-практичній проблемі – розробці методів ландшафтної організації буферних зон об'єктів культурної спадщини. Часто в таких зонах виникають випадкові об'єкти без органічного зв'язку, про який йде мова в дисертації. В структурі сучасних найкрупніших міст практично відсутні органічні зв'язки між функціональними зонами культурного значення, превалює капітальне будівництво, що призводить до зменшення природних утворень. Авторкою обґрунтовано необхідність пошуку балансу між двома пріоритетними завданнями: забезпеченням довготривалого збереження культурної спадщини для майбутніх поколінь та створенням комфортного, безпечного середовища для повсякденної життєдіяльності людей. Метою дисертаційної роботи є формування комплексного інструментарію, який дозволяє ефективно гармонізувати простір буферних зон, поєднуючи вимоги охорони пам'яток із запитамі сучасних мешканців та відвідувачів.

Обґрунтування наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації побудовано на аналізі 280 джерел, до яких входять наукові праці, вітчизняні і зарубіжні законодавчі документи та іноземні джерела. Проведено аналіз зарубіжного і вітчизняного досвіду реалізації прийомів ландшафтної організації в історичному середовищі міст.

В дисертації авторка використовує загальні і спеціальні методи дослідження. В роботі сформульовано загальні та спеціальні методи ландшафтної організації буферних зон об'єктів культурної спадщини і надано рекомендації щодо їхнього практичного застосування.

Достовірність основних положень роботи підтверджується:

- проведенням аналізу теоретичних джерел, сучасних світових тенденцій ландшафтної організації історичних центрів міст;
- включенням до класифікаційних ознак об'єктів культурної спадщини ознак «живі» (такі, що досі використовуються за призначенням) та «загальнодоступні», а до їхніх буферних зон – ознаку «подальшого розвитку»;
- високим рівнем апробації основних теоретичних положень дисертаційного дослідження в одноосібних публікаціях у фахових виданнях України категорії «Б», доповідях на міжнародних науково-практичних конференціях та впровадженні цих положень, що засвідчено актами впровадження.

Наведене вище дозволяє зробити висновок про те, що отримані результати дослідження є науково обґрунтованими, відповідають поставленій меті та завданням.

Новизна наукових положень та висновків.

Дисертаційна робота демонструє наукову новизну, що проявляється в комплексному погляді автора на ландшафтну організацію буферних зон об'єктів культурної спадщини, що враховує не лише містобудівні аспекти, але й екологічні, соціальні та економічні фактори. Методологія дослідження поєднує як теоретичні та емпіричні методи дослідження.

Найбільш значущими теоретичними розробками автора можна вважати:

- виокремлення загальних оптимізаційно-селективних методів адаптації та впорядкування і спеціальних методів інтегрально-контекстуального наповнення і збереження історичного середовища для ландшафтної організації буферних зон об'єктів культурної спадщини;
- поєднання теми ландшафтної організації з принципом «теплого зонування» та запобігання перегріву територій, прилеглих до пам'яток архітектури;
- критеріальну оцінку проаналізованих автором об'єктів культурної спадщини для визначення буферних зон;
- наукове обґрунтування рекомендацій щодо впровадження результатів аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду організації рекреаційних зон, моделювання прийомів розпланування та функціональної трансформації буферних зон як об'єктів громадського користування.

Практичне значення та апробація результатів дисертаційної роботи.

Прикладні результати можуть бути застосовані у практиці містобудування та ландшафтної організації простору. Отримані теоретичні і практичні результати можуть стати корисними при коригуванні нормативних документів щодо адаптації режимів використання буферних зон до умов глобальних змін клімату з метою посилення стійкості об'єктів культурної спадщини та пом'якшення впливу перегрітих міських поверхонь на споживачів.

За результатами досліджень опубліковано 17 наукових праць, у тому числі: 4 статті у наукових фахових виданнях України категорії «Б»; 3 статті у науковому виданні, що індексується у GoogleScholar; 1 стаття у вітчизняному збірнику наукових праць; 9 тез доповідей в збірниках матеріалів наукових конференцій.

Результати дослідження впроваджено у:

- наукові дослідження кафедри містобудування Київського національного університету будівництва і архітектури (КНУБА) «Наукові засади

проектування та реконструкції містобудівних і ландшафтно-рекреаційних об'єктів» (№ держ. реєстрації 0123U101174);

- навчальний процес КНУБА на другому магістерському рівні вищої освіти за спеціальністю 191 – Архітектура та містобудування в концептуальне та дипломне проектування (2021, 2022 рр.);
- практику містобудування в «Українському державному науково-дослідному та проектному інституті проектування міст (ДП УДНДПМ) “Діпромісто” імені Ю.М. Білоконя» при виконанні роботи «Внесення змін в Генеральний план міста Хмільник Вінницької області із виконанням розділів «Стратегічна екологічна оцінка», «План зонування території», «Історико-архітектурний опорний план м. Хмільник з визначенням зон охорони пам'яток культурної спадщини та меж і режимів використання історичних ареалів» (договір № 3-437 від 05.06.24);
- експериментальне проектування в межах конкурсу під проводом Української Академії Архітектури на кращу проектну пропозицію «Реконструкції майдану Незалежності у місті Суми» (2023);
- практику опрацювання «міських проектів» Офісом міських проектів ГО «Урбанина», що сприяють освітнім цілям суспільства, при написанні «Довідника з відбудови міст» і «Довідника з благоустрою парків» (2022), що засвідчують відповідні акти впровадження.

Оцінка змісту, стилю й мови дисертації, її завершеності та оформлення.

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи – 269 сторінок, із них: 124 сторінки – основний текст, 50 сторінок – рисунки, 28 сторінок – список використаних джерел (загальна кількість – 280 найменувань), 47 сторінок – додатки, із яких 8 сторінок – акти впроваджень.

У першому розділі «Теоретико-правові основи та практика ландшафтної організації буферних зон об'єктів культурної спадщини» проведено ґрунтовний аналіз генезису та етапів розвитку системи охорони об'єктів культурної

спадщини. Авторка детально розглядає дефініцію «буферна зона» крізь призму нормативно-правового поля та сучасних містобудівних теорій. Окремий акцент у роботі зроблено на висвітленні проблем функціонування та особливостях ландшафтної організації багатофункціональних буферних зон».

У другому розділі «Науково-методичні підходи до ландшафтної організації буферних зон об'єктів культурної спадщини» обґрунтовано методологічний апарат дослідження. Авторка застосовує широкий спектр загальнонаукових методів у поєднанні зі спеціалізованим інструментарієм, зокрема пофакторним аналізом, графо-аналітичним моделюванням та експериментальним проектуванням. У межах поетапного дослідження Аліною Сергіївною розкрито ключову проблему «функційної дихотомії» буферних зон – конфлікт між вимогами збереження «живих» об'єктів спадщини та інтенсивним використанням простору. На основі узагальнення світового досвіду та результатів натурних досліджень об'єктів у Львові, Києві, Чернівцях та Одесі, авторка пропонує системне бачення організації таких територій.

У третьому розділі «Ландшафтна організація буферних зон як синтез методів збереження та адаптації «живих» об'єктів культурної спадщини» авторкою розроблено авторську систему методів, що дозволяють збалансувати процеси консервації та функціональної адаптації пам'яток. Зокрема, запропоновано загальні методи «просторової оптимізації» та «просторової акупунктури», спрямовані на регулювання мікроклімату та врівноваження природно-антропогенних компонентів, що авторка визначає як стратегію «Зеленого щита». Важливим внеском є обґрунтування спеціальних методів інтегрально-контекстуального наповнення: «ремінісценції», «функціонально-площинного розмежування» та «цитування культурних кодів», які забезпечують інклюзивність та автентичність міського середовища. Наукову новизну підкріплено розробленим алгоритмом та матрицею прийняття рішень, а практичну апробацію здійснено на прикладі історичних об'єктів Львова, Одеси, Чернівців та Києва, а також сформульовано концептуальні пропозиції щодо

ландшафтної організації Софійської площі у буферній зоні ОКС «Київ: Собор Святої Софії та прилеглі монастирські споруди, Києво-Печерська лавра».

Сформульовані висновки повністю відповідають завданням і змісту роботи, органічно випливають з її основних положень. Дисертантка структуровано формулює основні результати дослідження. Робота є завершеною, самостійною науковою працею, в якій досягнута загальна мета дослідження.

Зауваження та дискусійні положення

При загальній позитивній оцінці дисертаційного дослідження є кілька зауважень та дискусійних положень:

- У роботі межами дослідження визначено буферні зони об'єктів культурної спадщини України, з огляду на проаналізовані автором приклади, доцільно уточнити, що фокус спрямовано на об'єкти, розташовані в межах міст, оскільки поза увагою залишилися інші специфічні категорії пам'яток, як палацові чи садово-паркові комплекси;
- Потребує уточнення визначення конфігурації та розмірів буферних зон залежно від морфології навіколишньої забудови. Зокрема, дискусійним є окреслення буферної зони Національного заповідника «Софія Київська»: включення до неї територіально віддалених об'єктів, які не мають безпосереднього функціонального та композиційного зв'язку з пам'яткою, наприклад, Пейзажна алея. Варто було б зважити і на те, що обнесений оборонним муром ансамбль оточений щільною забудовою та великомасштабними об'єктами комерційної інфраструктури;
- Наукову та практичну цінність передпроектного аналізу значно б посилило застосування інструментів соціально-демографічного аналізу, наприклад, анкетування чи інтерв'ювання щодо бачення буферних зон пам'яток культурної спадщини безпосередніми користувачами простору;
- У контексті розвитку дослідження перспективним вбачається розширення можливостей безперервної системи озеленення в історичних частинах міст із застосуванням тимчасових галерей для затінення, використання

легкозбірних, мобільних конструкцій, що забезпечують динамічну трансформацію сезонного або епізодичного використання;

- Запропоновану методику формування буферних зон можна розширити за допомогою структурування буферної зони за принципом концентричного зонування. Це дозволило б у межах перспективної ідеальної моделі розробити диференційовані проєктні пропозиції щодо регенерації, реконструкції або демонтажу існуючих об'єктів. Крім того умовні пояси варто узгодити з траєкторіями основних екскурсійно-туристичних маршрутів.

Відповідність дисертації вимогам **«Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії»**. Дисертація Мацьохи Аліни Сергіївни «Методи ландшафтної організації буферних зон об'єктів культурної спадщини» відповідає вимогам **«Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії»**, зокрема пп. 5, 6, 7, 8, 9. В даній дисертації дотримані всі правила академічної доброчесності. Вона є завершеним науковим дослідженням. Отримані в роботі наукові положення і практичні результати свідчать про вагомий особистий внесок автора в науку.

Загальний висновок про дисертаційну роботу.

Дисертаційна робота здобувачки ступеня доктора філософії Мацьохи Аліни Сергіївни справляє позитивне враження. Дослідження має виражену наукову новизну і практичну цінність, за сукупністю впроваджених результатів відповідає вимогам до дисертацій на ступінь доктора філософії архітектури. Вважаю, що дисертація Мацьохи Аліни Сергіївни на тему «Методи ландшафтної організації буферних зон об'єктів культурної спадщини» є завершеною, самостійною роботою, яка відповідає вимогам **«Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради**

закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, та напрямку наукового дослідження освітньо-наукової програми Київського національного університету будівництва і архітектури зі спеціальності 191 – Архітектура та містобудування, а її авторка Мацьоха Аліна Сергіївна, заслуговує присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 191 – Архітектура та містобудування.

Рецензент,

кандидат архітектури, доцент,

доцент кафедри Дизайну архітектурного середовища

Київського національного університету

будівництва і архітектури

Щурина

Вікторія ЩУРОВА

